

SKORAŠNJE STANJE SRAZA GLOBALNE KULTURE S MJESNIM TRADICIJAMA NA ŠIBENSKOME PODRUČJU

JADRAN KALE
Muzej grada
59000 Šibenik
Gradska vrata 3

UDK 39:38(497.18)
Prethodno priopćenje

Govoreći o stanju tradicijskoga života prije svjetskih ratova, šibensko se područje može promatrati kao okružje određeno dosegom i slijedom uvriježenih gospodarskih i društvenih zbivanja. Ovdje posebni značaj nose održavani mjesni zanati, kao i kalendar sajmovi i proslava. Dani, mjesta i sadržaji zavjetnih zbivanja naredni su motivi osobnih oblasnih gravitacija. Sadržana svijest o stereotipovima ljudskih zajednica, poduprtih etnonimijom, zajedno sa stavovima o poželjnosti duhovnih veza i nekrvnog srodstva unutar zadanoga područja, također je nazaobilazan činilac pri određenju tradicijskog stanja. Raspravljaju se i gledišta prožimanja prethodno određenog tradicijskog stanja s prodirućom globalnom kulturom, s uporištem u većim naseljima. Neka od recentnijih nastojanja za čuvanjem i iznošenjem karakterističnih ulomaka kulturnog naslijeđa posebno su istaknuta.

Uzimajući za predmet zanimanja najopsežniju kulturnu interakciju na šibenskome području tijekom proteklih stotinu godina,¹ a to upravo i jest interakcija kulturnoga sklopa globalnoga predznaka sa zatečenim tradicijama, prije svega valja odmjeriti *pokretljivost nosilaca baštinjene kulture* kao i *obilježja globalnoga kulturnog superstrata*.

1. Među podrazumijevanim preduvjetima za pokretljivost ljudi i njihovih dobara i na promatranom području jesu prometnice. Od antike je putnicima na raspolaganju odsječak smjera Salona-Rider-Scardona-Varvaria, te Magnum (Balina Glavica kod Umljanovića)-Scardona.² Mnogo kasnije se ovim slobodnim cestama priključuju putovni pravci iz doba francuske uprave, svladavajući uspone pod blažim nagibima (Ključica, Konobe), i, među ostalim, ostvarujući prometnicu Skradin-Šibenik.³ U godišnjemu slijedu more je bivalo i prometnicom, o čemu svjedoči duga događajnica migracija, ratovanja i, napose, trgovine,⁴ ali i prometnom preprekom, što ilustriraju ustupanja prava prikupljanja prihoda i dugoročni zakupi zemlje koje su gradski zemljoposjednici poduzimali spram svojim posjedima na najudaljenijim otocima.⁵ Riječni putovi umnogome su olakšavali kretanje namjernika: nije slučajno da je uvriježeni način pohoda skradinske svetkovine, *Male Gospe*, bio upravo brodom koji je kretao sa šibenske rive. Jedine neprijeporne prirodne prometne barijere bila su brdska bila, pružena u pravcu Dinarida, i to Trtar - razdjeljujući neposredno zaleđe grada od zaravni između Tromilje i Žitnića, te brdsko bilo između Orlica i Crnoga Vrh, koje dijeli primoštensko i rogozničko zaleđe od Boraje i Ljubitovaca (v. sliku).

1.1 Neposredan povod za posjećivanje većih naselja jesu poslovi oporezivanja, sudstva, matične službe, uređivanja vojne obveze, ali i institucionalno liječništvo. To su razlozi zbog kojih promet ne biva živ samo k Šibeniku, nego i naseljima koja

su, u različitim vremenima (administrativnih razdioba) i sama bivala sjedištima općina. Od sredine prošloga stoljeća to su, osim Šibenika, Skradin, jedino mjesto još nazivano gradom, te Tisno, Vodice, Zlarin, Primošten i Rogoznica.

1.2 U svakomu od ovih naselja bilo je nekoliko prodavaonica i obrtničkih radnji. Osim u njima, trgovalo se i s putujućim preprodavačima (poput onih koji su brodovima rasprodavali proizvode iškoga lončarskog centra), no ponajviše na *sajmovima*. Najintenzivniji među njima je izvan striktnih granica današnje šibenske općine - u Drnišu. Prije posljednjega rata on je održavan uz važnije svetkovine, a nakon rata od studenoga do svibnja srijedom, kada se održava svakoga 5-oga u mjesecu, u spomen na ulazak partizana u grad. Prije rata bio je živ i sajam petkom u Perkoviću. Osim ovih, sajmovi ponegdje prate i seoske svetkovine, gdjekad (se i baveći) samo sa stokom - poput onoga u Konjevratima o sv. Ivanu. Predmeti lončarskoga zanata dolazili su iz pravca Iža i Sinja, dok su ostale potrepštine izrađivane unutar područja.

Da bi se pribavili proizvodi pojedinih zanatskih radionica, nisu bila rijetka ni duža putovanja. Među pravoslavnim stanovništvom naročit ugled imala je djelatnost kamenorezačke obitelji Šarac iz Civiljana, čiji se radovi, u namjeni nadgrobnih križeva, često i danas mogu vidjeti u višebojnoj doradi. I druge kamenorezačke radionice, poput onih iz Dubrave, bile su stacionirane, k njima je valjalo doći da bi se naručilo potrebni predmet, uglavnom nadgrobni kamen. Kovačke radionice, opet čestih obiteljskih tradicija, svoje su proizvode nudile većinom na sajmovima (kovači iz Konjevrata, Golubića). Ručni žrvanj (*žežnja* iz Sapina Doca) nije čest dio tradicijskoga gospodarstva, te je mljevenje usmjeravalo brojne toware žita, ječma i kukuruza prema *mlinicama* na Krki (5 mlinova na Skradinskom Buku), Bribušnici i Čikoli, nizu motornih mlinova (od otoka u Murteru) i vjetrenjači, rogozničkom *malinu*, čiji je rad bio okončan već u prošlom stoljeću.⁶ Na Skradinskomu Buku nalazili su se jedini *koševi* (bučnice, badnjevi) i *stupe* na tom području, i to u svakoj od *mlinica*. Daljna obrada impregriranoga sukna iziskivala je *tangavanje* (bojenje) u Šibeniku. U grad se moralo dolaziti i radi kupnje nakita za *dotu* ili naručivanje (zavjetnih) pločica, kakvima je obložena prednja strana oltara glavne skradinske crkve. I bačvarstvo je obrt koji se kvalitetno obavljao u većim naseljima, kao i brodogradnja.

Niz djelatnosti obavljani je u krugu obitelji, ili unutar seoske zajednice, te radi takvih proizvoda ili usluga nije trebalo dalje putovati. Iako su neka područja bila na glasu zbog tkalačkoga umijeća (današnji primjer rogozničkoga zaleđa), ova je djelatnost ulazila u redovna ženska zaduženja u obitelji. I sama izrada *krosni* (*tara*), kao i najveći dio drvodjelskih (*marangunskih*) umijeća, izvršavala se je unutar obitelji. U selima se stjecala zidarska vještina, te pripreman *klak* (u vapnenicama - *klačinama*, *klačadama*). U većini sela se plelo *vrše*, *kartila*, *konistre* i druge pletarske predmete, te nudeno na prodaju. Oderane kože obrađivale su se jednostavno na licu mjesta, a *opanci* su pripremani uglavnom za vlastite potrebe.

1.3 Pokretljivost zbog gospodarskih radova nametala je i udruživanje radi obavljanja poslova koji iziskuju više ljudi. Mnogo takvih obavljano je u vlastitomu selu: okupljanje družine radi *kalavanja* i *salpavanja trate* (*šabate*), mreže koja se navlači *vitlom*, gdje su ribarske družine brojile i do dvadesetak ljudi; ispomoć pri

važnijim građevnim radovima - što ima nastavak u odnedavnim *nalivanjima taraca* (betonskih ploča), te iznimno i veće pomoći u polju (kamo se obično išlo *na žurnatu*, dnevnicu). Stanovnici primoštenskoga zaleđa posuđivali su *na uzor* parove volova od *Vlaja*, kako su nazivali seljane sa sjeverne strane brda, koji su i sami dovodili blago da bi zaradili u vrijeme vršidbe. Mještani današnje granice šibenske općine pogađali su se s *pogončarima* iz kninskih sela, predvođenih *trivunima*, za cijenu *javljanja* njihova blaga na bosanske planine, tijekom ljetnoga perioda ispaše. Ovi *Gornjaci* bili su mještani Kijeva, Grujića ili Štikova. Naročito su bili cijenjeni vrsni lovački psi, kupovani na kninskomu sajmu, dok su odvažni ovčarski psi nabavljani i iz sela svilajškoga pobrda.

1.4 Ljudi koji su *šapljanjem* umjeli privući izgubljenu ovcu, ili je iscijeliti od ugriza zmije ili pauka, nisu bili rijetki. Oni su *bajalice* mogli prenijeti još dvojici bez bojazni da će izgubiti moć. Da bi se namjestile kosti trebalo je otići dalje - danas takvim umijećem valjano raspolažu tek pojedinci u većim seoskim područjima.

Uspješno *gatati* moglo je manje ljudi, nadaleko znanih zbog sposobnosti bacanja čini za uklanjanje uroka koje su prijetnja blagostanju, zdravlju i muškoj potenciji.

1.5 *Zavitovanje* se je na promatranomu području, kao i drugdje, obavljalo najvećim dijelom u mjesnim crkvama, povezano sa štovanjem svetaca i njihovih blagdana. Teška bolest, posebno djece, u pravoslavnim bi sredinama često bila razlogom za pohode manastira, zatraže blagoslovi ili se oko oltara pronosi bolesnikova odjeća. Od najvažnijih mjesta *zavita* valja izdvojiti *Gospu od Vrpoljca*, *Gospu od Korovaja* (*Karavaja*) u Tisnome, visovačku *Gospu od Andela*, gdje se je zavjetovalo radi ispunjenja različitih želja. Posebno mjesto zavjeta za zdravlje je *Gospa od Zdravlja* u Dubravi. Pomorci svoje zavjete usredotočuju u crkvi *Gospe od Rašelja* na Zlarinu, te u crkvi *Sv. Nikole* u samomu gradu (zavjetne slike i makete plovila spašenih pomoraca, te zavjetne svijeće), a i u drugim crkvama, kao u crkvi *Gospe od Gradine* u Murteru. Specifičan zavjet za zdravlje i umnoženje blaga obavljalo se u crkvi *Sv. Paškala* (*Sv. Paskala*) u Koprnu, gdje se od zavjeta prikupljala vuna. Različiti blagoslovi polja, mreža (Primošten) i zavjetni darovi - poput prvine ribarskoga ulova - kapeli *Sv. Ante Višnjara* kod Rogoznice, imaju strogo lokalno značenje, te nam stoga nisu važni za ovaj postavljeni problem.

1.6 Kako su već formulirali antropološki klasici, ljudi ne razmjenjuju samo dobra nego i žene. Nije otkriće ako se tvrdi da na području o kojemu govorimo nema endogamnih zakutaka, no razlike u mnijenju i spremnosti za brak s djevojkom izvan vlastita područja postoje, što se najbolje može opaziti rekonstrukcijama obiteljskih rodoslovlja iz razgovora s kazivačima. Ovaj bi način bio još primjereniji kad bi ga se upotpunilo s bilješkama iz matica, no i pomoću ograničena broja primjera s uspo-rednicama u maticama, moguće je naznačiti stvarni omjer *egzogamije*. Moguće je opaziti da ni najudaljeniji otoci nisu izolati. Žene podrijetlom iz drugih sredina često upravo tome zahvaljuju podrijetlo svoga razlikovnog nadimka (uz *prodivku* muževe obitelji), no pronalazive su u svakomu širem rodoslovnom stablu. Na obali postoje favorizirane sredine za odabir nevjeste, u pravilu u svezi s imutkom, dok su u zaleđu

u prednosti one mladenke s podrijetlom iz bliže okolice. U selima na granicama etničkih zastupljenosti rodoslovlja pokazuju nemali broj žena podrijetlom iz susjedne etničke sredine.

Mjesta najčešćega upoznavanja budućih supružnika iz različitih tradicijskih sredina jesu *sajmovi* i *fešte* o svetkovinama, u onim slučajevima kada različite sredine gravitiraju istim mjestima okupljanja. U red takvih zbivanja idu i uzajamna posjećivanja, poput onih koje upriličuju *prijatelji* sa svojim obiteljima na otocima Kapriju i Žirju, povodom svetkovina mjesnih zaštitnika crkava (o *Petrovu* i *Velikoj Gospi*). Tu je već dodirnuta i tema nekrvnih, duhovnih srodstava, koja je u svomu najuzornijemu primjeru *pobratimstva* i *posestrimstva* već teško prativa. Koliko se može rekonstruirati, podrijetlo ili bivanje pobratima u drugim krajevima nije bio razlog za teže pristupanje ovoj vezi. Kumovi na krštenju i vjenčanju uglavnom su iz vlastitih sredina, a periferno je obilježen običaj *ostavljanja* djeteta na raskršću prema putu do crkve, kojemu bi prvi namjernik postao kumom na krštenju. Otočna sredina, gdje je ovaj običaj spomenut, ne daje velike mogućnosti za pojavljivanje kuma iz udaljenijih sredina.

Unajmljene sluge u većim obiteljima zaleđa često su bile pridošlice iz udaljenijih krajeva. Stapaju se s novim ambijentom pa čak i preuzimaju ulogu gospodara ženeći udovicu nakon smrti domaćina, kao u primjeru iz Gradine (Tromilja).

Pregled unutarnje pokretljivosti i stupanja u vezu stanovništva u nekomu području; teško može biti sasvim cjelovit. Stoga su i ovdje izdvojene djelatnosti i povezanosti koje što bolje, s tradicijskoga stajališta, oslikavaju razloge i smjerove pokretljivosti ljudi i prenošenje kulture kojoj su oni nosioci ili nenazočnost takva zbivanja.

Cjelovitosti pregleda, koji je u duhu znanstvene tradicije našega podneblja, manjka iscrpan uvid u interakcije kojima je poprište grad, i to s naglašenim dihomijskim usporednicama. Za nadati se je da pregled poput ovoga ne stapa povijesnost primjera koji su upotrebljeni u jednoslojni etnografski prezent. Ovako postavljenu problemu grafički bi odgovarao prikaz sličan sociometrijskomu, gdje bi udaljenost od središta prikaza ovisila o dohvatnosti i izuzetnosti djelatnosti ili nosilaca veza, što su u prikazu naznačene. Odredene udaljenosti od središta takva prikaza zadala bi i imenovanja zajednica: u samomu središtu endosocionimija odnosna na imenovanja stanovnika dijelova naselja, kao i cijelih naselja, a nešto dalje u svezi s imenovanjem mještana u manjim područjima (Stanari, Školjari - Boduli i dr.).

2. Cijeli niz otegotnih zbivanja na ovom području može se svesti na nazivnik globalnog - od žiloždere koncem prošloga stoljeća, preko iseljavanja i prikladnih demografskih promjena, naglašenih i posljedica ratova, poratne forsirane industrijalizacije i urbanizacije, te agrarnoga zakonodavstva, do svojevrsnoga kulturnog kolonijalizma i nepovoljnih učinaka receptivnoga turizma.⁷ Svaki od ovih procesa sadržavao je ili uzrokovao mijene u smještaju i načinu života, vrijednosnomu kategoriziranju, i zbog toga nužno, i u inventaru predmetne baštine, cjelovitosti konteksta

ciklusa tradicijskih događanja, načinu privređivanja i brizi. Stoga i pogled na interakciju kulturnih zbivanja prenesenih i potaknutih ovim procesima s baštinom nužno mora biti i raznovrstan i višeznačan.

Prije smo vidjeli da je pokretljivost tradicijski ustrojena seoskog društva ovoga područja bila znatna, dovodeći u dodir ljude koji su stvarali raznovrsne proizvode za prodaju, ili pak razmjenjujući usluge pa i stupajući u trajnije veze. Zahvaljujući dovršenju željezničke pruge, koja počinje dionicom između drniških rudnika i mora, koncem prošloga stoljeća područje postaje prometno povezanije sa zaleđem i ostatkom željezničke mreže. Brodske kompanije sa sjedištem u Šibeniku učestalije kontaktiraju s prekomorskim odredištima. Naredni prometni akcent zbiva se sredinom šezdesetih godina izgradnjom obalne prometnice. U sprezi s turizmom iz temelja se mijenja vrijednosna kategorizacija zemljišta: do tada manje vrijednije parcele uz more postaju najatraktivniji dijelovi pri dogovornim razdjeljivanjima i otkupu. Na taj način nastaju cijela nova bez plana građena naselja koja se u najskorije vrijeme naknadno ozakonjuju, u kontrastu spram mnogih loše održavanih čestica zemlje u plitku zaleđu, i neprohodnih pješačkih putova. Pretpostavljivo je da će i namjeravani zahvati (izgradnja brze prometnice u zaleđu, učestalo brodsko povezivanje s drugom jadranskom obalom, izgradnja zrakoplovnog pristaništa) prirodom i rasporedom novih prometnica, imati važne učinke na način života i pokretljivost ljudi ovoga kraja.

Opisana zbivanja ovo područje postavljaju u interakciju grada i njegove okolice s drugim centrima trgovine. Manjak ustanova za završno obrazovanje i kulturne djelatnosti dovodi do slična interakcijskoga odnosa u kojemu ovaj kraj ima inferiornu ulogu. Nekritičko usvajanje selektivnih obilježja elitne kulture iz drugih krajeva i interakcijskih lanaca ustanovljavaju sustav uzora za najšire povodenje, zahvaljujući već razgranatim prometnicama i svenazočnim medijima - i u selima. U samomu gradu, naročito u poratnomu razdoblju gotovo da i nestaje jaz između elitne i pučke kulture. I pri komunikaciji s drugim sredinama, različitosti teže jednoobraznosti (dijalekt u medijima, zapostavljanje običajnoga naslijeđa), te se jedna od suvrstica tradicijskoga koda - pučka nošnja - postavlja u trajni i nemjenjivi izgled, obično selekcije najsvečanijih odjevnih predmeta s uobičajenim nadosljednostima (obuća, uplitanje kose i oglavlje). Ovako konzerviran, kod *nošnje* namjenjivan je reprezentaciji i komercijalizaciji *pjesmom i plesom*, s nosiocima aktivnosti među različitim tzv. kulturno-umjetničkim društvima. Drugi tradicijski kod, *napjev*, pada u sjenu implantiranoga načina pjevanja, klapskoga belkanta. Promoviran i afirmiran mnogim okupljanjima, a napose klapskim natjecanjima u Omišu, ovaj način pjevanja, za kratko vrijeme, postaje jedan najizraženiji vid tradicijskoga zaživljavanja, s izravnom spregom invencije u granicama elitne, te usvajanja i prenošenja pučke kulture.⁸ Kao što je to već i drugdje zamijećeno i formulirano, najnovije je razdoblje označeno i ponovnim uspostavljanjem *razlika*, a prije svega u smislu kulturnih kodova. Ovaj proces je zamjetljiv i na promatranomu području, pri čemu posebnu temu može zadati selekcija među već zatrtim razlikovnostima, kojima se ponovno pokušava pridati potrebna simbolika. Ta zbivanja su općenitija i značajka su prok-

lamiranoga povratka izvornim vrijednostima, svojevrsnoga neokonzervatizma u elitnoj kulturi.

Baštinjena kognitivna struktura također je motiv promjena, uvjetovanih komunikacijskom povezanošću i kulturnom interakcijom. Može se formulirati dilema: radi li se o zamjeni raznovrsnih kognitivnih struktura, s jedne strane arhaične i predajne, a s druge novovjeke i autorske, koja horizontalnim preuzimanjem preslojava prethodne, vertikalne utemeljenosti, ili se radi o zamjeni motiva i protagonista u toj predajnoj strukturi? U prvomu slučaju radilo bi se o zamjeni obrazaca iz elite u pučku kulturu, a u drugomu o dopuni pučkoga obrasca sadržajima elite kulture. Čini se nespecifičnim za promatrano područje, koliko za širi kulturni krug u kojemu se ono nalazi u previranju. Može se pripaziti na istraživanja u drugim sredinama, koja su se interesirala za aktualne, novotvorene pojmovne obrasce. Među radovima koji se odnose na disciplinirano nazvanu duhovnu tradicijsku kulturu, tj. mitološku svijest, najrazrađeniji uvid pružaju prinosi Ivana Kovačevića.⁹ Teza o novovjekim nadopunama arhaičnoga kognitivnog sustava može biti osnažena i spoznajama o promjenama u disciplinama stvaralaštva u globalnoj elitnoj kulturi. To su stremljenja mitologiziranju u književnosti,¹⁰ najrecentnije reaffirmacije tradicijskih pripovjednih oblika (bajka, mit) i asocirani pojmovni obrasci (predstavljanje opozicijama značenja, umirući i uskrsavajući junak). Na ovaj se način zatvara krug utjecaja motiva, ovdje iz tradicijskoga naslijeđa na autorsko stvaralaštvo, koje je afirmacijom sadržaja elite kulture ponovno u svezi s mnogobrojnim medijima približenima konzumentima kulture.

3. Već je spomenuta intencija mijenjanja vrijednosnih sustava, koja je svojstvena promjenama postojećih prometnih rastera, a prativa i dalje. Za očekivati je i da se organizacija turističke ponude promijeni u afirmaciji domorodne baštinjene kulture, opsežno i sadržajno (priprema za izlaganje etnografskih zbirki i izložbi-opatski ured u Skradinu, preuređenje *mlinica* na Skradinskomu Buku po novomu prostornom projektu, uz već postojeće izložbe na Visovcu i Krapnju, te utemeljenje postava Etnografskoga odjela Muzeja grada Šibenika). Pretpostavljivo je da će se sadržaj ponude pomicati prema prezentaciji baštine. Takav je put nekoliko ljetnih svečanosti koje se iz godine u godinu priređuju u primoštenskomu zaleđu (počevši od 1987. god.), uz recepciju iz obalnoga turističkog centra ili aranžmana kojega je lokalni poduzetnik iz Pakova Sela (Rakići) uglavio s turističkom organizacijom koja ugošćuje posjetioce u naselju Solaris. Medijska pozornost, napose televizijska, koja je zainteresirana za prikazivanje kulturnih različitosti, mogla bi biti uzrokom za oživljavanje nekih od iskopnijih ili već zamrlih običajnosti, kako se to već zbivalo u drugim krajevima Hrvatske (Kastav, Lastovo, Turčišće) i drugdje. Također najnoviji događaji potiču nas očekivati uspostavu novoga ciklusa ritualnosti u izravnoj svezi s kategorijama elite kulture: predizbornim kampanjama političkih stranaka. Ne govorim o novim zbivanjima, jer je godišnji slijed i intezitet ritualnih i ritualiziranih događanja u deklarirano socijalističkomu društvu bio izuzetno jak i važan.¹¹ Razlika je vidljiva u četverogodišnjemu obnavljanju identiteta stranke i načela koja ona

ističe, sublimirajući ritualnost isčezlih ili reliktnih tradicijskih ophoda i okupljanja, i poprimajući pri tome neke karnevalske značajke. Pri praćenju ovih zbivanja na šibenskome području posebno je važno uočiti etničku razdiobu prema religioznomu kriteriju (etnonimija, uzrečice; sa stanovišta grupnoga identiteta još i narječje, običajnost, recidivi koda tradicijske odjeće) koja, spregnuta sa stranačkim opredjeljenjima, osnažuje manifestacije grupnoga identiteta do konfliktnih razmjera.

4. Već i letimičan pregled ovoga teksta naznačava metodološke manjkavosti pri usmjeravanju pažnje na ovako postavljen problem. Dio koji sažimlje zbivanja na uvriježenomu disciplinarnom području - seoskoj sredini ocrtanoj u vrijeme mladosti intervjuiranih kazivača - preteže u ukupnu prinosu, razvrstan je i donosi istraživačke usporednice. Onaj koji se bavi procesima izvan ovoga strukovnoga zabrana nije toliko razvrstan po operacionalnim poglavljima, utemeljen je više na gotovo neobaveznu opažanju i ne nudi brojne i raznovrsne analogije iz srodnih disciplinarnih istraživanja. To je i uputan presjek kroz stanje i istančanosti metodološkoga instrumentarija koji je etnologu pri ruci kada obraća pozornost na pojave u najbližoj povijesti, uspostave ili ponovna oživljavanja tradicija, uz mijenu u njihovoj sadržajnosti ili sl. Za nadati se je da ovako opremljen istraživač neće doživjeti sudbinu istraživanih tradicija, naznačenu i sloganom filma-metafore *Kaspar Hausen*, koji glasi: *Svatko za sebe, a Bog protiv svih*.

BILJEŠKE

1. Ovo se vrijeme može zadati početkom gospodarskih pretubacija u pokrajini ("žiloždera" i "filošera" od osamdesetih, te vinska "klauzola" tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća), kao i dobom bliskim vremenu mladosti aktualnih kazivača.

2. I. Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji, ANUBiH, Djela, XLVII, Sarajevo, 1974, str. 230

3. G. Novak, Povijest Splita, III, Matica hrvatska, Zagreb, 1965, str. 78 i 79

4. Među novoobjavljenom građom o tome v. Spise kancelarije šibenskog kneza Fantina de Cha de Pesaro, 1441-1443, preveo J. Kolanović, Muzej grada Šibenika, Šibenik, 1989 (i Dopisivanje)

5. J. A. Soldo, Agrarni odnosi na otoku Žirju od XVII do XIX stoljeća, JAZU, Zagreb, 1973, str. 53 i 54

6. K. Stošić, Sela šibenskoga kotara, Tiskara Kačić, Šibenik, 1941, str. 271

7. J. Friganović, Geografski aspekt gospodarskog preobražaja šibenskog primorja, Geografski glasnik, 28, 73-91, Zagreb, 1967; isti, Stanovništvo šibenskog primorja, Geografski glasnik, 24, 1-36, Zagreb, 1962; kao primjer etnološkoga motrenja demografskih procesa v. rad M. Radovanović, O nekim pitanjima etnološkoga proučavanja dnevnih migracija, Cvijićev zbornik, SANU, Beograd, 1968, str. 207-214

8. M. Povržanović, Dalmatian klapa singing, Folklore and Historical Process, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb, 1989, str. 159-169

9. Obradu predajne priče o turističkom uspjehu mjesta v. u: *Legende i stvarnost*, *Kultura*, 50, Beograd, 1980; *Blue jeans kao element masovne kulture*, *Etnološke sveske*, 2, Beograd, 1980, str. 93-99; *Okviri proučavanja jednog mita (legende)*, *Zbornik I Kongresa jugoslavenskih etnologa i folklorista*, Ljubljana, 1983, str. 519-521; *Priče o dobitnicima*, *Etnološke sveske*, 5, Beograd, 1984, str. 45-48; *Venecijanska gondola od plastike (semio-analiza jednog suvenira)*, isto, str. 57-60; *Folklor automobilske civilizacije (dve legende iz čačanskog kraja)*, *Zbornik radova Narodnog Muzeja*, XIX, Čačak, str. 133-144

10. U djelu N. Frye, *Anatomija kritike*, *Naprijed*, Zagreb, 1979, u poglavlju *Arhetipska Kritika: Teorija mitova*

11. D. Rihtman-Auguštin, *Metamorfoza socijalističkih praznika*, *Narodna umjetnost*, 27, Zagreb, 1990, str. 21-32

LITERATURA

Vladimir Ardalić, *Bukovica (narodni život i običaji)*, *ZNŽO Južnih Slavena*, IV-XXX, JAZU, Zagreb, 1899-1935

Ivo Furčić, *Narodno stvaralaštvo šibenskog područja*, I-III, *Muzej grada Šibenika*, Šibenik, 1980-1988

PROSPECTIVE COLLISION BETWEEN GLOBAL CULTURE AND CLOSE TRADITIONS IN THE ŠIBENIK REGION

Summary

Taking into account a state of traditional life before a world wars, district of Šibenik one can observe as an area defined by the reach and annual continuity of the customary economic and social events. Conserved local crafts and a calendar of common festivals and celebrations are of special importance. Days, places and contents of votive events are the next motives with characteristic area gravitations. The immanent consciousness about the stereotypes of communities, together with ethnical names, and the attitudes about desirability of ties and familiar relations within a described district, are also important factors while defining a state of traditional life. Aspects of interaction of previously defined traditional situation with a penetrating global culture are also discussed. Some of the recent intentions in the direction of preservation and presentation of characteristic parts of cultural heritage are stressed.